

Colecția Literatură școlară cuprinde:

- Volumul 1. Emil Gârleanu - Din lumea celor care nu cuvântă. Cea dintâi durere
Volumul 2. Vasile Alecsandri - Pasteluri și poezii
Volumul 3. George Coșbuc - Poezii
Volumul 4. Petre Ispirescu - Basme
Volumul 5. Ion Creangă - Povești și povestiri
Volumul 6. Barbu Ștefănescu Delavrancea – Nuvele, povestiri și basme
Volumul 7. Mihai Eminescu - Poezii
Volumul 8. Mihai Eminescu - Proză
Volumul 9. Ion Creangă – Amintiri din copilărie
Volumul 10. Ioan Luca Caragiale – Momente și schițe
Volumul 11. Ioan Alexandru Brătescu Voinești – Niculăiță Minciună
Volumul 12. George Topîrceanu - Poezii
Volumul 13. Ioan Slavici- Povești
Volumul 14. Ștefan Octavian Iosif - Poezii
Volumul 15. Gheorghe Asachi, Anton Pann, Alecu Donici, Grigore Alexandrescu, George Topîrceanu - Fabule

Ioan Alexandru Brătescu-Voinești

opere integrale

Niculăiță Minciună

Ilustrații: Oana Voican

Ars Libri

Întuneric și lumină	3
Minunea	10
Puiul	17
Moartea lui Castor.....	23
Bietul Tric	29
Privighetoarea	33
Nicușor	37
Niculăiță Minciună	44
Sminteala lui Radu Finuleț	72
În lumea dreptății	79
Scrisorile lui Mișu Gerescu	143
„Călătorului îi șade bine cu drumul”	171
Blana lui Isaia	182
Cocoana Leonora	191
Metamorfoză	197
Din carnetul unui jurat.....	201
Nenea Guță.....	209
Taina.....	214
„Un regiment de artilerie”	223
Fariseu.....	236
Focul purifică.....	244
Mache Dumbrăveanu	247
Gheorghită al Anghelini	255
Moarte grabnică	266

Copyright © Ars Libri Prof 2023

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională României.

ISBN: 978-606-36-2399-8

Editor: Adina Grigore

Redactor-șef: Cristina Ipate-Toma

Tehnoredactor: Mihaela-Alina Stoica

Corector: Albert Toma

Ilustrații: Oana Voican

DTP: Mihai Ștefănescu

Comenzi: Editura Ars Libri, Costești, jud. Argeș

Tel.: 0248 546 357; 0755 118 137; 0724 340 777

Call Center: 0318 282 293

E-mail: arslibri@yahoo.com

comenziarslibri@gmail.com

www.edituraarslibri.ro

Tipărit la Ars Libri Prof S.R.L., Costești, jud. Argeș

Întuneric și lumină

Preadoslovie

De unde mi-au venit valurile de amărăciune, care încet, pe nesimțite, îmi umpluseră sufletul de întuneric? Până adineauri mi-era bine, glumisem – și acum, în trăsura care mă ducea la gară, mă simțeam năpădit de o silă nemărginită: silă de alții, silă de mine, silă de tot...

Desigur, vremea mi-o strecurase în suflet picătură cu picătură: frigul și umezeala acestei seri cenușii de iarnă, lipsită până și de înseninarea zăpezii – vrăjmășia câinoasă a vântului, care frământa, chinuia crengile pomilor.

Gara cu trepte murdare și alunecoase, cu înghesuiala unor oameni grăbiți și brutali venea numai bine să umple paharul...

Era încă devreme pentru trenul meu. Deocamdată pe linia întâia, lângă peron, aștepta un expres gata de plecare. Priveliștea luminii vii din vagonul restaurant, a luminii discrete din vagonul de dormit, răsuflarea rară și gravă a locomotivei strălucitoare îmi adăogă adâncă părere de rău că nu-mi era îngăduit și mie să plec așa departe, undeva cu cer senin, cu lucruri frumoase de văzut...

Un domn elegant, care venea să urce în expres, dând cu ochii de mine, se opri o clipă și, întinzându-mi mâna:

– Ce mai faci, măi?

– Bine.

– Nu te-am mai văzut de mult... Ai îmbătrânit...

Era în privirea lui, în accentul vocii lui, în toată înfățișarea lui, un fel de mărinimoasă compătimire. Un general, care-și întâlnește o fostă ordonanță, cam așa i-ar vorbi.

Apoi, fără să-l întreb, cu tonul cu care spui lucruri fără nici o însemnătate:

– Mă duc prin Italia: Roma, Florența, Neapole...

De-acolo la Monte-Carlo și pe urmă la Paris.

– Călătorie bună și petrecere bună.

– Mulțumesc.

După un pas spre tren, se întoarce în loc:

– Apropo! Mai deunăzi se vorbea într-un loc de unul care a scris niște poezii, nuvele, nu-mi aduc bine aminte... Tu ești?

– Poate.

– Ei bravo! Îmi pare bine. Te lauda. *Parole d' honneur*...

Peste câteva clipe expresul pieri în întunericul nopții, ducând cu dânsul parcă o parte din mine...

Singur, în compartimentul friguros cu lampa afumată, îmi doream un somn adânc și vindecător, când ușa se deschise cu zgomot, până la clanță, ca să poată intra concetățeanul meu Gheorghiu.

Numai de pe înfățișarea lui – de pe umbletul îndrăzneț, cu pieptul scos nainte, cu capul în sus – de pe privirea când hotărâtă, când șireată – cineva, fără să-l cunoască, bănuiește că e un învingător. Și bănuiala e întemeiată. Învingător e – căci, prin toate mijloacele care i-au stat la-ndemână, și-a făcut o situație adesea criticată, dar mai adesea pizmuită.

După ce, înfruntând frigul din vagon, își scoase paltonul de pe dânsul, îmi zise, zâmbind cu disprețuitoare compătimire:

– Mă uitam la tine adineauri... Hm! de, băiete, cine e de vină că nu poți pleca și tu ca alții?

– Dar cine ți-a spus dumitale că aș vrea să plec și eu?

– Cine!? Tu însuți, cu ochii care ți se scurgeau după expres; cu oftatul adânc când a pornit-o. Doar că nu strigai: „Luați-mă și pe mine!”

Era așa de adevărat, încât simțeam că mă roșesc.

– E! dragă. Dacă mă ascultai pe mine, azi erai departe și nu duceai jindul după fericiri atât de ieftine... Dar ți-a plăcut să visezi, să nu te trezești niciodată... Și, în vremea când toți cu care ai plecat într-un pas ți-au luat-o înainte, tu stai de fleacuri, de nuvele, ca un băietan de optsprezece ani... Au și astea haz până la o vârstă. Fiecare trece în viața lui printr-o epocă de astea. Poate că și eu am rimat în viața mea o strofă... Dar m-am trezit. Am înțeles rostul lumii, am înțeles că omul o dată trăiește și că prin urmare trebuie să stoarcă toată fericirea pe care poate să i-o dea viața – și m-am vindecat de *meteahna* poeziei și m-am înhămat la muncă serioasă... O fi având și scrisul rostul lui, în alte țări cu cititori nenumărați, unde un scriitor poate să trăiască numai din munca lui de scriitor; dar într-o țară păcătoasă, cu douăzeci la sută știutori de carte, dintre care nici a zecea parte nu citește!... Dar ți-am mai vorbit eu de-astea, și degeaba...

Prietenul tăcu, ridică din umeri și se lungi pe canapea cu mâinile sub căpătâi. După o pauză adăogă cu ochii închiși:

– Și acum e și prea târziu...

Și iar după o pauză mai lungă, căscând:

– ...'ai ...'inte luai în arendă o moșie de-Academiei...

Nu răspunsei nici un cuvânt... De mai multe ori îmi spusese prietenul că el are somnul la poruncă, dar nu-l crezusem... Acum însă răsufarea lui egală și șuierătoare îmi dovedea că adormise frumos, lăsându-mă pradă gândurilor pe care le sădiseră vorbele lui în sufletu-mi pregătit parcă înadins pentru asemenea răsaduri... Și mă gândeam: „Nu cumva a avut și are dreptate? Așa e. Toată viața e un război. Toate viețuitoarele se luptă aprig, se luptă fără preget, ca să-și câștige un loc mai prielnic la masa vieții... Și e o singură

lume și o singură viață, din care va să scoți cu strășnicie toată fericirea cu puțință. Așa se merge, poate, în pas cu rostul lumii. Și orice înclinare care știrbește vitejia în lupta vieții e o slăbiciune care te face să rămâi în urmă, învins și strivit... Și nu cumva știința și arta sunt deșertăciuni ca toate deșertăciunile?...”

Mi se părea că vântul, care acum șuiera în ferestre, pătrundea până în inima mea urlând a pustiu...

Cu o astfel de stare sufletească m-am coborât să-mi cumpăr țigări într-o stație de încrucișare, în care trenul se oprea câteva minute. Restaurantul era gol. Numai colo, la masa de lângă sobă, un căpitan de infanterie, bătrân, cu tâmplele albe, sta cu capul rezemat în palmă, dus pe gânduri. Desfăcând încet pachetul de țigări, mă uitam la el și mă gândeam: „De ce o fi rămas căpitan până la o vârstă așa de înaintată? Vițios? mărginit? ori împrejurări nenorocite? ori un învins?...”

Băiatul care-mi adusese țigările mă întrebă, pomenindu-mi numele, dacă mai doresc ceva.

La azul numelui meu, căpitanul se uită lung la mine, se codi câteva clipe – apoi, ridicându-se, înaintă spre mine cu chipiul în mână și mă întrebă cu blândețe:

– Dumneavoastră sunteți scriitorul?

– Da.

– A! dați-mi voie să vă mulțumesc pentru ceasurile de fericire pe care ni le-ați procurat și mie și familiei mele, în vacanța trecută... Am o fată care citește foarte bine... Seara, după masă, ne citea din cartea dumneavoastră... Ne-ați produs o mulțumire... Ce bine o să le pară când le-oi spune că v-am cunoscut!

– Domnule căpitan, sunt foarte măgulit de omagiul... Atât am apucat să îngân căpitanului, pe care nu știu cum îl cheamă, pe care nu l-am mai văzut niciodată, dar pe care niciodată nu-l voi uita...

Acum, întors în vagon, privind somnul liniștit al prietenului, mă gândeam la glasul bland al căpitanului și la vorbele lui, și-mi ziceam: „Va să zică am pus un strop de fericire în casa lor... Câteva clipe i-am făcut să uite propriile lor nefericiri și să se înduioșeze de ale altora... Are o față care citește bine... Seara, după masă... desigur în sufragerie, după ce s-au adunat tacâmurile și firimiturile... Un cerc mare de lumină jos, care îmbrățișează întreaga familie, și un cerc mai mic sus pe tavan... Desigur prâslea cere ceva mămişii și căpitanul îl dojenește cu degetul arătător ridicat în sus: <<Puiule, sst! ți-am spus: când citește Lenuța, să stai cuminte>>. Un strop de fericire am dus eu în casa lor!...”

Nu știu cum s-a urmat înlănțuirea gândurilor mele, dar știu că peste câțeva vreme îmi venea să-mi scutur prietenul, să-l trezesc și să-i strig:

„Nu, *omul* nu e numai o ființă care se naște, mănâncă, doarme, se înmulțește și moare, ca toate celelalte viețuitoare; *omul* nu e numai o ființă care, cu șiretenie ori cu brutalitate, călcând și strivind pe alții, caută să-și cucerească un loc la ospățul vieții... Omul e o ființă care e uneori mai puțin înarmată pentru izbândă, dar, spre deosebire de toate celelalte viețuitoare, năzuiește ca în această oglindă a conștiinței, cu care a fost hărăzit, să cuprindă o cât mai mare parte a lumii pe care trăiește – o ființă care, cu această scânteie de dumnezeire, caută să pătrună bezna de îndoieli și de taine care-l împresoară... Nu știința nu e o zădărniciie ca toate zădărniciile... Știința e scopul pe care-l urmărește firea întregă de la începutul începutului, de vreme ce, în lungul lanț al viețuitoarelor până la om, deosebirea de căpetenie de la una la alta a fost un *spor de pricepere*... Și între oameni, cine face fala și mândria și podoaba omenirii nu sunt cei ce s-au înfruptat cu belșug din bunurile lumesti, ci acei care au putut cuprinde în mintea lor o mai mare parte

a lumii în care au trăit – Acei care uneori cu prețul vieții lor au căutat să dezvelească tainele lumii... Și nu, arta nu e o zădărniciie ca toate zădărniciile. Artistul ajută înfăptuirea sporului de pricepere. Admirația, ori înduioșarea pentru suferințele altora aduc omului lepădarea de sine, dezrobirea minții de cele prea pământești...”

Ridicându-mă în picioare, am dat cu ochii de harta țării, ținută în peretele vagonului, și mi-am adus aminte de cuvintele prietenului, care și acum dormea liniștit: „țară ticăloasă”...

„Nu, am îngânat încet. Nu <<țară ticăloasă>>. Țară mică, țară nouă, țară de prefaceri... Cererile de dreptate, care-i răsună de la un capăt la altul, dovedesc că se trezește... Și cel mai puternic, cel mai sfânt temei al acestor cereri nu e numai alinarea durerii pe care o aduce căpătarea unui codru mai mare de pâine, ci e nădejdea că la adăpostul dreptății vor putea cât mai mulți să se ridice spre lumină și spre adevăr, și că din rândurile lor vor răsări cândva minți luminoase, care să fie mândria neamului nostru, împlinirea chemării lui pe lume...”

Harta asta era portretul țării mele, „draga mea”.

Îmi venea să-l mângâi...

Și atunci, spre a mulțumi lui Dumnezeu de înseninarea sufletească pe care mi-o adusese, sub înfățișarea unui căpitan cu tâmple albe, lăsându-mă pradă unei vechi metehne, m-am trezit punând cuvinte pe ritmul roților trenului: ...raza de lumină... care însenină... suflet mohorât...

Lacrămile mele

Prefă-le-n mărgele,

Să fac dragei mele

Podoabă la gât.

Am fost într-una din zilele trecute, împreună cu un neprețuit prieten al meu, martor la săvârșirea uneia din cele mai minunate isprăvi din câte am văzut în viața mea. Face să v-o povestesc și dumneavoastră.

Eu, după cum veți fi aflat, am patima pescuitului. Vara, în lunile de vacanță, mă duc într-o regiune de munte și-mi petrec cea mai mare parte din vreme pe marginea izvoarelor, pescuind păstravi cu undița. Cine nu știe cum se practică pescuitul păstrăvilor cu musca artificială nu-și poate închipui farmecul acestei îndeletniciri. Iși închipuie că pescarul de păstrăvi se așează pe marginea apei, aruncă undița în apă și așteaptă, cu ochii ațintiți asupra dopului, să-l vadă mișcând sau scufundându-se. Nici prin gând nu-i trece că pescuitul păstrăvului e un sport greu, care nu îngăduie o clipă de ședere.

Am să mă hotărâsc într-o zi să scriu pe îndelete despre această îndeletnicire și o să rog și pe un prieten dibac să-mi facă ilustrații...

Și cum vă spusei, în vacanță mă duc la munte; iar primăvara și toamna mă duc uneori la Snagov, unde, din barcă, pescuiesc bibani, plătică și știucă.

În țara noastră, și mai ales în vechiul regat, pescuitul cu undița e o îndeletnicire foarte desconsiderată. În afară de pescarii de meserie, e practicat de bărbieri și de lăutari; și iacă eu nu cunosc opt oameni de condiție socială mai ridicată, care să se îndeletnicească cu pescuitul. Oamenii gravi, oamenii serioși, când văd pe unul cu undița, îl privesc cu un zâmbet de ușoară batjocură și

s-ar considera micșorați dacă și-ar pierde măcar un sfert de ceas din prețiosul lor timp pe marginea unei ape, cu undița în mână.

Eu unul nu mă mândresc, dar nici nu mă rușinez că sunt pătimaș pescar.

Pe țărmurile apelor, ori pe luciul lacurilor am trăit ceasuri de fericire și de încântare, pe care în zadar le-am căutat aiurea.

Luăți-o așa, binișor, în sus, pe țărmul unui pârau de munte, și ascultați-l.

Ce nu te face să auzi clocotirile apei lui printre pietre?

Neconținut te întorci să cauți cu ochii: unde sunt copiii care râd, sau care cantă așa de frumos în cor? unde e femeia al cărei glas tânăr plânge atât de duios? unde sunt unchieșii care vorbesc pe șoptite? Cine te-a strigat așa de deslușit pe nume?...

Așezați-vă jos pe marginea unui râu și priviți la apa care se scurge sub umbra aninilor și a sălciiilor, și o să simțiți cum vă ia și vă duce cu dânsa toate amărăciunile, toate necazurile, toate gândurile rele. Peste câtăva vreme vă simțiți sufletul spălat, primenit, liniștit.

Eu vă mărturisesc că pe marginea apelor îmi dau gândurile la trior. Pleava se alege singură și pleacă cu apa. Acolo, pe marginea apelor, nemulțumiri, amărăciuni, care în oraș îmi păreau catastrofale, se reduc singure la proporții neînsemnate; credințe ce-mi păreau neștrămutate se destramă și se spulberă; ambiții și dorințe, ce cu o jumătate de ceas înainte îmi păreau grozav de legitime, mi se vădesc deslusit ridicole și vane.

Și mai mărturisesc că tot ce am scris, acolo pe marginea apelor l-am cugetat.

Acolo, gândul, aiurea sădit în mintea mea, încolțea, creștea, înflorea. Acolo și numai acolo puteam găsi

cuvântul din urmă, cu care aveam să termin, cuvânt ce în zadar mă chinuiam să găsesc aiurea...

Că prind ori nu prind vreun pește, mi-e indiferent; dar întotdeauna nu mă hotărăsc să plec de pe țărmurile apelor, decat gonit de intunerecul nopții.

Precum vedeti, sunt pătimaș pescar, și așa fiind, într-una din zilele trecute, întovărășit de un neprețuit prieten, am plecat la Snagov. Cine a fost la Snagov a putut vedea frumusețea acestui minunat lac cu fund de piatră, care ar putea fi un admirabil loc de vilegiatură duminicală pentru bucureșteni, dacă cei ce cârmuiesc treburile țării n-ar socoti drept un lucru secundar și de minimă importanță preocuparea de a înlesni nefericiților locuitori ai capitalei puțința de a-și primeni sufletul o dată pe săptămână, fără mare cheltuială, undeva aproape, dar afară din ticăloșia orașului...

Pe prietenul meu și pe mine ne cunosc pescarii de la Snagov. Cum sosim, ne pregătim sculele și plecăm pe lac cu barca, întovărășiți de doi localnici: Stroe, care conduce barca, și Niculae, care cunoaște piscurile unde joacă bibanii.

În dimineața aceea pornisem dis-de-dimineată, așa că la sosirea noastră abia răsărea soarele.

Cu un buciwm înadins făcut pentru chemarea oamenilor de pe celalt mal al lacului, din satul Dobrotesti, am vestit pe Stroe și pe Niculae, care curând au sosit și împreună am plecat pe lac. Prinseseră de cu seară rânchiță și obleți, pești mici, care slujesc drept nadă pentru prinderea bibanilor și a știucilor... Și am început a pescui...

Din când în când se vedeau șerpi trecând înot lacul: un punct negricios, capul iese din apă, iar în urma lui un

triunghi de valuri, care încrețeau luciul lacului.

La un timp, Stroe zice:

– Nea Niculae, nu farmeci un șarpe?

Iar acesta făcu cu indiferență:

– E!

– Dar ce, stii să farmeci șerpii? Întrebai eu.

Cu simplitate, fără nici o umbră de vanitate, Niculae răspunse:

– Știu.

La scurtă vreme, văzând unul care trecea ca la douăzeci de metri de barca noastră:

– Uite șarpele, Niculae, făcu prietenul meu arătând cu degetul, ia farmecă-l, să vedem și noi.

Niculae se întoarce cu fața spre șarpe și, fixându-l cu ochii, începu să îngâne ceva. Din ce spunea nu se auzea decât sfârșitul: porunca deslușit șuierată: „Grozăviu, stai pe loc!”

Punctul negricios și triunghiul de apă încrețită înaintau mereu, depărtându-se. Dar la a treia poruncă au pierit, s-au stins.

– Hai spre el, a zis Niculae lui Stroe. Aceasta a întors barca și am înaintat. Ajunși la patru-cinci metri de șarpe, l-am văzut. Era verzui, lung ca de un metru și de grosimea unui baston obicinuit.

Valurile apei îl săltau ușor, iar el sta nemișcat, plutind parcă ar fi fost de lemn.

Ne-am uitat câtăva vreme la el: părea mort.

Atunci Niculae, întinzând mâna, l-a chemat cu glas prietenos:

– Hai! vino-ncoa.

Îndată șarpele a înviat, a venit înotând, s-a ridicat pe marginea bărcii și s-a încolăcit pe brațul lui. Ochii îi

străluceau oțeliu, iar limba înfurcată îi țâșnea mereu din gură.

Încremeniți și înfricoșați ne uitam cum pescarul îl lăsa să-i atingă obrazul cu capul.

Niculae zâmbea cu un zâmbet simplu, în care nu era nici o umbră de poză sau trufie. Săvârșea această minune, care pe noi ne înfiora, cu lipsa de preocupare de efect cu care până atunci își răsucise țigările.

După câtăva vreme a descolăcit șarpele de pe braț și l-a lăsat binișor în apă.

Acolo șarpele și-a reluat înfățișarea de lucru neînsuflețit. Fără o mișcare, fără o tresărire, plutea legănat de valuri la marginea bărcii.

– Dacă l-aș lăsa așa vrăjit, a zis Niculae, aici ar rămâne și ar muri. Dar e păcat să-l ucizi, ori să-l lași așa vrăjit. Trebuie să-l desfac de vraj.

Și cu ochii țintă spre șarpe, a început a îngâna ceva din care nu se auzea decât sfârșitul: porunca deslușit șoptită: „Du-te!”

La a treia poruncă șarpele, parcă i-ar fi pus suflul la loc, a început să înoate și s-a depărtat spre țărmul opus: un punct negricios, urmat de un triumf de valuri, care încrețeau luciul apei...

După masa luată la hanul din Dobrotești, Niculae m-a luat deoparte și mi-a spus:

– Farmecul ăsta, de vrăjesc cu el șerpii, îl știu de la un unchiaș bătrân, care a murit. Eu nu l-am mai spus la nimeni, dar dumitale îți l-aș spune... Și-ai să-i poți vrăji, dar se cere să crezi, să nu te-ndoiești și să nu te sfiești... Ai dumneata un condei și un petic de hârtie?

– Am.

– Scrie. Pentru vrăjit zici așa, uitându-te drept la șarpe:

